

Alkotmánybíróság

1015 Budapest,
Donáti út 35-41.

Dr. Bicskei Botond
Főtitkár Úr részére

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám:	IV/1226-1/2017
Érkezett:	2017 JÚL 21.
Példány:	1 Kezelőiroda: 1
Melléklet:	db

ügyszám: IV/1226-1/2017.

Tisztelt Főtitkár Úr!

A Selex-M Kft. képviseletében előterjesztett alkotmányjogi panasszal kapcsolatos eljárásban köszönettel vettem a 2017. június 13. napján kelt tájékoztató levelét, amelyben felhívja a figyelmemet a büntetőeljárásban alkalmazott kényszerintézkedésekkel kapcsolatosan előterjesztett alkotmányjogi panaszokkal összefüggésben az Alkotmánybíróságnak az Abtv. 27. §-a alapján kialakult gyakorlatára. Engedje meg, hogy ezen alkalmat felhasználva – felhívásának megfelelően – álláspontomat a következők szerint fejtsem ki:

Mindenekelőtt örömömre szolgál annak megállapítása, hogy az indítvány alaki és tartalmi szempontból megfelel a befogadhatóság törvényben rögzített valamennyi kritériumának, hiszen a Tisztelt Főtitkár Úr tájékoztató levele kizárólag abban a vonatkozásban tartalmaz az indítványtól eltérő álláspontot, amely szerint az Abtv. 27. § alkalmazhatósági körébe nem tartja illeszthetőnek a büntetőeljárásban meghozott – a Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. tv. (Be.) rendelkezései szerint bírói hatáskörbe utalt – döntésekkel szemben előterjesztett indítványok elbírálását.

Áttekintve az Alaptörvény, az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. tv., illetve a Be. rendelkezéseit, valamint az Alkotmánybíróságnak e tárgykörben hozott határozatait, továbbá az Európai Emberi Jogi Bíróságnak a kényszerintézkedésekkel összefüggő határozatait a következőket lehet megállapítani:

A 2012. január 1. napján hatályba lépett Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d.) pontja rendelkezései szerint az Alkotmánybíróság alkotmányjogi panasz alapján felülvizsgálja a bírói döntésnek az Alaptörvénnyel való összhangját, míg ugyanezen cikk (3) bekezdés b.) pontja alapján megsemmisíti az Alaptörvénnyel ellentétes bírói döntést. Az Abtv. 27. §-a rendelkezései szerint alkotmányjogi panasz benyújtására van lehetőség, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti, és jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette vagy jogorvoslati lehetőség már nincs számára.

A Be. 12. §-a rendelkezései szerint a bíróságnak a büntető eljárás során nem csak az igazságszolgáltatási feladatokat kell ellátnia, hanem a vádirat benyújtása előtt a Be. 12. § (2)-(3) bekezdéseiben meghatározott kényszerintézkedésekkel összefüggésben – így a Be.207.§ (2)

b.), d.) pontjában felsorolt kérdésekben is - ügydöntő hatáskört telepít a törvény az eljáró bíróságokra.

A kényszerintézkedések alkalmazása a bírósági eljárásban nem tekinthető hagyományos értelemben vett igazságszolgáltatási feladatnak, azonban a kényszerintézkedésekről szóló döntés bírói hatáskörébe történő utalása az alapvető jogok védelmének fontos biztosítéka a büntetőeljárásban.¹ Az Alkotmánybíróság a 3002/2014. (I. 24.) AB végzése [24] bekezdésében rámutatott arra, miszerint

„az Alkotmánybíróság fontosnak tartja annak megállapítását, hogy az előzetes letartóztatásról szóló döntés önálló eljárásban született határozat, amely a kényszerintézkedés alkalmazásáról, annak fenntartásáról vagy megszüntetéséről szóló, az állampolgárok alkotmányos jogait érintő döntés.”

Az Európai Emberi Jogi Bíróság gyakorlatát áttekintve megállapítható, hogy Az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló Római Egyezmény 5. Cikke rendelkezései figyelembevételével a kényszerintézkedések, különösen a személyi szabadság korlátozásával járó döntések Egyezménybe ütközésével kapcsolatosan a Bíróság számtalan döntésben fejtette ki álláspontját. A fent hivatkozott jogszabályi rendelkezések, valamint hivatkozott döntések nem hagynak kétséget afelől, hogy a kényszerintézkedések tárgyában hozott döntések önálló eljárásban meghozott bírói döntésnek minősülnek, amelyek tárgyuknál fogva az állampolgárok Nemzetközi Egyezményekben és az Alaptörvényben biztosított jogait korlátozhatják.

A Tisztelt Főtitkár Úr tájékoztató levelében felvetett probléma az Abtv. 27. §-a rendelkezéseinek alkalmazhatósága körében a fentiek alapján akként foglalható össze, hogy önálló ügynek és ebben az értelemben az ügy érdemében hozott döntésnek, esetleg a bírósági eljárást befejező egyéb döntésnek minősül-e a speciálisan a büntető eljárási törvény idézett rendelkezései szerint bírói hatáskörbe utalt kényszerintézkedésekről szóló döntés.

Az adott felvetést más aspektusból vizsgálva megállapítható, hogy az alkotmányjogi panasz benyújtására vonatkozó szabályozás alapján kialakult alkotmánybírósági gyakorlat - a Tisztelt Főtitkár Úr tájékoztató levele szerint – különbséget tesz akkor,

- ha a kényszerintézkedéssel kapcsolatos döntéssel összefüggésben az Alaptörvényben biztosított jog sérelme alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazása folytán következik be, illetve
- amennyiben a kényszerintézkedéssel összefüggő bírói döntés - a szubjektív jogalkalmazói megnyilvánulás - sérti az indítványozó valamely Alaptörvényben biztosított jogát.

A fentiek szerint alapjogi sérelem esetén a kényszerintézkedésekkel összefüggő döntésekkel szemben alkotmányjogi panasz csak az Abtv. 26.§. (1) bekezdése alapján nyújtható be, addig a második esetben a bírói döntés alkotmányos kritériumainak megállapíthatóságát a Tisztelt Főtitkár Úr nem tartja vizsgálhatónak.

Az Alkotmánybíróság már több határozatában állást foglalt abban a kérdésben, hogy a kényszerintézkedés tárgyában hozott határozat az ügy érdemében hozott bírói döntésnek, illetve a bírósági eljárást befejező egyéb döntésnek minősül-e. Ki kell emelni, hogy valamennyi határozat indoklása az értelmezés kiindulópontjaként utal a 10/2007 (III. 7.) AB határozat

¹ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. tv-hez Bodor Tibor / Csák Zsolt / Máziné Szepesi Erzsébet / Somogyi Gábor / Szokolai Gábor / Varga Zoltán

megállapítására, amely szerint az előzetes letartóztatásról szóló, a személyes szabadság elvonásával járó bírói döntés a terhelt szempontjából az eljárás során hozható legsúlyosabb „közbenső” határozat.²

Az idézőjeles kiemelés nem önkényes részemről, hanem a határozat szövegében is ekként szerepel, mintegy jelezve, hogy a határozat szövegezői nem a Be. pontos terminológiáját követték. Ez a szemantikai botlás azonban minden pontatlanságától függetlenül már hivatkozási alapként került át a 3036/2013. (II.12.) AB végzés indoklásába kimondva, hogy az „*előzetes letartóztatásról szóló, a személyes szabadság elvonásával járó bírói döntés a terhelt szempontjából az eljárás során hozható legsúlyosabb »közbenső« határozat.*” (ABH 2007, 211, 221.) *A jelen ügyben támadott, az előzetes letartóztatás meghosszabbításáról rendelkező végzést helybenhagyó döntés tehát nem az adott büntető ügyet érdemben lezáró végső döntés, ezért az alkotmányjogi panasz nem felel meg az Abtv. 27. §-ában előírt követelménynek.*”³

Bár az Abtv. 27.§-a normaszövege ezen utóbbi határozat meghozatala idején már a jelenleg hatályos szöveggel azonos volt, a végzés az idézett indoklás tartalma szerint csak azt vizsgálta, hogy a kényszerintézkedés tárgyában hozott döntés a Be. III. fejezetében meghatározott bírósági eljárást érdemben lezáró végső döntésnek minősül-e. Elmulasztotta ugyanakkor annak elemzését, hogy amennyiben az Alkotmánybíróság már idézett határozatában a kényszerintézkedés tárgyában hozott határozatot önálló eljárásban hozott bírói döntésnek tekinti, abba az esetben a Be. I. fejezetében meghatározott bírói döntés miért nem felel meg esetleg az Abtv. 27.§-ban nevesített „bírói eljárást befejező egyéb döntés” fogalmi kategóriájának és a jogszabályhely második fordulata alapján miért nem lehet a benyújtott alkotmányjogi panaszt érdemben vizsgálni.

Az ezt követően megszületett Alkotmánybírósági határozatok⁴ lényegében minden érdemi kritika nélkül veszik át a korábbi Alkotmánybírósági döntésekben megfogalmazottakat, figyelmen kívül hagyva az első határozat fogalmi pontatlanságából eredő értelmezési nehézséget, illetőleg a második határozat hiányos indoklását. A hiányos és pontatlan definíciókon alapuló indoklás így vált az Alkotmánybíróság állandó gyakorlatává.

Maga az Alkotmánybíróság is észlelte ugyanakkor, hogy az Abtv. 27.§-ban meghatározott „érdemi határozat”, valamint az „eljárást befejező egyéb határozat” meghatározások fogalmilag nem feleltethetők meg a büntető eljárási törvényben használt fogalmi kategóriáknak, illetőleg a 10/2017. (III.7.) AB határozat indoklásában meghatározott „közbenső” határozat is értelmezésre szorul.

Az Alkotmánybíróság a 3002/2014 (I.24.) AB végzése (16)-(24) bekezdéseiben kifejtettek szerint kísérelte meg a büntetőeljárási törvényben használt fogalmak, valamint az Abtv. 27. §-ban meghatározott határozati formák közötti összhang megteremtését. Mindenekelőtt az ügydöntő és nem ügydöntő határozatok között tett különbséget. Megállapította, hogy az ügydöntő határozatokhoz jogerő hatás fűződik, így ilyenek minősül a felmentő és bűnösséget megállapító ítélet. A végzések közül ügydöntőnek minősül a tárgyalás mellőzésével hozott végzés és az eljárás megszüntetéséről rendelkező végzés.

² 10/2007 (III. 7.) AB határozat 3.2. bekezdése

³ 3036/2013. (II.12.) AB végzés (6) és (7) bekezdése

⁴ 3002/2014. (I. 24.) AB végzés (5) bekezdése, 3194/2015. (X.7.) AB végzés (7) bekezdése, 3017/2016. (II. 2.) AB határozat (19) bekezdése

Az indoklás szerint a határozatok másik típusát jelentik a nem ügydöntő határozatok, amelyek egyéb kérdéseket érintenek, és nem eredményezik az eljárás végleges lezárását. Ilyen nem ügydöntő határozatok lehetnek a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos intézkedések, az áttétel, az eljárás felfüggesztéséről rendelkező vagy a pervezető végzések.

A határozatok fenti csoportosítása jellegéből az látszik, hogy az Alkotmánybíróság a korábbi döntéseiben maga számára felállított értelmezési korlátokat fenntartva, ezen keretek közé próbálta beilleszteni a határozat típusokat és azokat önkényesen csoportosította, a kényszerintézkedésekkel összefüggő határozatok meghozatalát egy csoportba illesztette az úgynevezett pervezető határozatokkal.

Természetesen ez az értelmezés nem oldja fel azt a problémát, hogy a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos intézkedések során a bíróság a Be. III. részében meghatározott bírósági eljárás megindulása előtt, a törvény által hatáskörébe utalt⁵ döntéseket köteles meghozni, mely eljárások az Alkotmánybíróság értelmezése szerint is önálló eljárásnak minősülnek és az ott meghozott döntésekhez az adott ügyben jogerő hatás tapad. Az idézett döntésben alkalmazott csoportosítás szerint tehát *keverednek* a Be. I. részében kifejezetten alkotmányos-garanciális szempontból bírói hatáskörbe telepített döntések a Be. III. részében alapjogi szempontból neutrális döntésekkel. Ugyanakkor a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos döntéseket a tipológiai kritériumként meghatározott „önálló ügy” és „jogerő hatás” is megkülönbözteti valamennyi pervezető végzéstől, tehát a hivatkozott döntés indokolása alapján választott értelmezési szempontok szerint sem vonható velük egy kategóriába. De nem minősül az ügy menetét megállapító, az eljárási cselekmény előkészítésére irányuló, vagy végrehajtása érdekében meghozott határozatnak⁶ sem, tehát negatív oldalról is elhatárolható a pervezető végzésektől, ezért legalábbis önálló kategóriát alkot a döntéseken belül.

Nyilvánvaló, hogy minden döntési hatáskör a telepített feladathoz kapcsolódik, így a döntések tipizálása során is a bíróságra telepített, a Be. 12. § (1)-(3) bekezdésében foglalt feladatokat kell alapul venni. Így kizárólag a határozatok azon csoportosítása állja meg a helyét, amely abból indul ki, hogy valamely határozat a Be. 12. § (1) bekezdésében meghatározott igazságszolgáltatási feladat keretében meghozott ügydöntő, vagy nem ügydöntő határozat, illetve a Be. 12. § (2), (3) keretei között a kényszerintézkedésekkel összefüggésben meghozott ügydöntő, vagy nem ügydöntő határozatnak minősül.

A feladat-hatáskör problematikája felől szemlélve fel sem merülhet tehát az az elméleti probléma, hogy a kényszerintézkedéssel kapcsolatos önálló eljárásban, önálló ügyet jogerő hatással eldöntő bírói határozat az alkotmányjogi panasz benyújthatósága szempontjából egy tekintet alá esne az áttételt elrendelő, szakértő kirendeléséről rendelkező, a tárgyalás elnapolásáról rendelkező bírósági döntéssel.

Nagyon is gyakorlati jelentőségű ugyanakkor, hogy amennyiben elfogadjuk az Alkotmánybíróság értelmezését a határozatok csoportosításáról, akkor azt láthatjuk, hogy a Be. 267. § (1) bekezdése alapján elévülés, vagy kegyelem miatt az eljárást megszüntető végzéssel szemben lehetőség van alkotmányjogi panasz előterjesztésére – ami gyakorlati alkotmányossági problémákat a legkritikább esetben vethet fel -, míg az Alaptörvényben biztosított alapjogok szükségszerű korlátozásával, sérelmével járó kényszerintézkedésekkel

⁵ Be. 12. § (2), (3) bekezdés

⁶ 3002/2014. (I.24.) AB végzés (17) bekezdése

kapcsolatos bírói döntések esetében – ahol az Európai Emberi Jogi Bíróság gyakorlatából ismert az esetek nagy száma - ezt a lehetőséget kizárjuk.

A formális logika szabályaival ellentétes módon tehát az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszindítvánnyal kapcsolatos jogkörét szűkítő álláspontját nem a vizsgált tárgyra vonatkozó elemzése eredményeként alakította ki, hanem a hatáskörét eleve szűken értelmezve utólag kísérelte meg a bírói döntések természetére vonatkozó dogmatikai-logikai levezetéssel álláspontját alátámasztani.

Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d.) pontja, valamint az Abtv. 27. §-a nyelvtani értelmezése alapján szintén nem lehet megállapítani, hogy a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos bírói döntés vizsgálata alkotmányjogi panasz alapján ne lehetne az eljárás tárgya.

Az Alkotmánybíróság a határozatok csoportosítása és értelmezése során utal a jogalkotói szándéokra is⁷, amelynek helyes felismerése kizárja a kényszerintézkedéssel összefüggő bírói döntésekkel szemben az alkotmányjogi panasz előterjeszhetőségét. Ez az álláspont ugyanakkor szintén teljesen téves. A jogalkotó az Alaptörvény „Szabadság és Felelősség” fejezetének IV., XIII., XXVIII. cikke szövegének meghatározásakor világosan és egyértelműen állást foglal abban a kérdésben, hogy a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos eljárások – összhangban az évszázados hagyományokkal - alkotmányos szintű szabályozást igényelnek és ebből következően az ott meghatározott döntések ugyanilyen szintű kontroll alatt állnak.

Maga az Alkotmánybíróság is akként foglal állást, hogy *„az alapjog korlátozásának alkotmányosságához önmagában nem elegendő, ha az alkotmányosan elismert cél érdekében történik, hanem szükségesnek és arányosnak kell lennie. A korlátozással elérni kívánt cél fontosságának és az ennek érdekében okozott alapjog sérelemnek egymással arányban kell állnia.”*⁸

A jogalkotó szabályozta a kényszerintézkedések elrendelésének általános és különös feltételeit, továbbá meghatározta az eljárás garanciális szabályait is, így a jogalkotó feltehető akarata kizárólag az lehetett, hogy ezen jogi keretek között az alkotmányos garanciák érvényesülését biztosító szubjektív jogalkalmazó megnyilvánulás – a bírói döntés - alkotmányosságának vizsgálatát is lehetővé tegye az alkotmányjogi panasz intézményének bevezetésével. E nélkül a kényszerintézkedések kapcsán meghozott bírói döntésekkel összefüggő alkotmányos kritériumok érvényesülése a hazai jogorvoslati fórumban nem biztosítható. Ennek következményeként az intézményvédelem kiüresedik, amennyiben csak a jogalkotási keret alkotmányosságát lehet vizsgálat tárgyává tenni.

Így fordulhat elő – ahogy az indítványomban támadott esetben is – hogy a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos döntések során a bíróságok szükségesség és arányosság alkotmányos követelményének vizsgálatát mellőzik, a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos határozatok indokolása a legtöbb esetben csak formális és különösen kirívó módon a döntések meghozatala során a törvényben a döntésre nyitva álló – a jogalkotó által garanciális elemként meghatározott - rövid eljárási határidőt az eljáró bíróságok több hónappal elmulasztják.

⁷ 3002/2014 (I.24.) AB végzés (20) bekezdés

⁸ 10/2007. (III. 7.) AB határozat

Jól látható az egyes alkotmányjogi döntésekhez kapcsolódó párhuzamos indoklások és különvélemények tartalmából, hogy e kérdés megítélése szempontjából az Alkotmánybíróság is megosztott volt, szembetűnő ugyanakkor az is, hogy az alkotmányjogi panasz intézményének újraszabályozásával már nem a jogszabály, illetőleg annak elvont értelme áll az eljárás középpontjában, hanem egyre inkább a bírói döntésekkel kapcsolatos alkotmányossági kritériumok érvényesülése kerül fókuszba. Álláspontom szerint tehát kizárólag „contra legem” értelmezéssel juthatunk arra a következtetésre, hogy a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos bírói döntések az Abtv. 27. §-a rendelkezései szerint alkotmányjogi panasz indítvánnyal nem támadhatók.

Debrecen, 2017. július 18.

Tisztelettel:

Selex-M Kft.
képviselésében

Dr. Benczö ügyvédi iroda
- Dr. Benczö Ákos ügyvéd -
4026 Debrecen, Bethlen u. 10-12. A. ép. 1/A
Telefon: 06-20/9592-900
Adószám: 19550017